

LA SALUT PÚBLICA EN L'ALTRA ECONOMIA

TERESA FORCADES I VILA

*Monja benedictina del Monestir de Sant Benet de Montserrat,
Catalunya*

“La meva llibertat acaba on comença la teva”, ens anuncia, amenaçant i violent, el capitalisme. “Ningú no serà plenament lliure fins que tots siguem lliures”, diu la màxima anarquista i feminista. Aquesta darrera constitueix el marc propi de la nova economia i de la noció de salut que li és pròpia: “Ningú no estarà plenament sa fins que tots estiguem sans”. Només superant la dicotomia que separa el “jo” del “nosaltres” i pensant feliç en una quimèrica autorealització solitària, té sentit parlar de salut pública d’una manera alternativa.

Les quatre característiques principals d’aquesta altra ‘salut pública’ són, al meu entendre: independència dels interessos comercials, desmedicalització, pluralitat d’opcions terapèutiques dintre del màxim rigor científic i model dialogal d’atenció integral al pacient.

1. Independència dels interessos comercials (sense regular en excés)

L’Organització Mundial de la Salut (OMS), l’organisme que vetlla per la salut en l’àmbit planetari, va ser establerta després de la Segona Guerra Mundial en base a l’adhesió lliure dels països membres, els quals es van comprometre a dotar-la de fons suficients per a l’exercici adequat i independent de les seves funcions. Els darrers anys, a mesura que avançava la crisi neoliberal i els pressupostos nacionals anaven quedant paulatinament esquistats al costat dels guanys nets de certes megamultinationals, el capital privat ha ofert donacions tan generoses a l’OMS que avui dia aquesta organització clau està finançada en més del 50% per capital privat. Una de les empreses que tenen més pes en el seu finançament és Microsoft, a través de la Fundació Bill i Melinda Gates. L’Agència Europea del Medicament (EMA), l’organisme encarregat d’aprovar la comercialització de medicaments a la Unió Europea i de controlar l’aparició d’efectes secundaris inesperats en ser comercialitzats (fàrmaco-vigilància), està

finançada en més del 75% per la mateixa indústria farmacèutica que es beneficia de la comercialització ràpida dels nous medicaments i de la retirada lenta quan es demostra l’existència d’efectes secundaris perillosos. L’EMA té el compromís de mantenir una base de dades d’accés públic sobre els efectes secundaris dels medicaments comercialitzats a Europa, però a la pràctica resulta impossible obtenir-ne informació útil. Els grups d’experts que assessoren l’OMS en la majoria dels casos han estat íntegrament constituïts i finançats per les companyies farmacèutiques. Les facultats de medicina, les revistes mèdiques especialitzades, els congressos científics i la investigació bàsica i clínica depenen en aquests moments de manera creixent d’aquestes companyies i dels seus interessos econòmics privats. L’alternativa passa per separar radicalment la salut, del mercat: la salut no és pas una mercaderia, no es compra ni es ven, és un dret de la persona que implica el conjunt de la societat.

No li correspon a l’Estat, no obstant això, ni al conjunt de la societat imposar cap estil de vida sa, per molt raonable que sembli. Conduir sense cinturó de seguretat o sense casc, ser promiscu sexualment i consumir alcohol, tabac o altres drogues no hauria pas de ser delictes en la nova economia. Per què hauríem d’estar d’acord en finançar entre tots estils de vida perillosos per a la salut? Perquè és plenament viable econòmicament si s’eliminen els guanys especulatius que deriven de la mercantilització de la salut i perquè és el marc de llibertat adequat per a una antropologia de la confiança, que no assumeix que l’ésser humà s’hagi de controlar ans que res, sinó potenciar i animar. Les que s’han de controlar són les empreses, no pas les persones.

2. Desmedicalització

A l’època moderna, a mesura que avançava la medicina, retrocedien les malalties. Als nostres dies, a mesura que proliferen els avenços mèdics, augmenten

les malalties, de manera que avui dia 'allò normal' és tenir una etiqueta diagnòstica o altra, fins i tot en edat infantil i prendre medicaments, o passar revisions periòdiques o restriccions en l'estil de vida en funció d'aquesta. El 45% dels adolescents dels EUA han pres en algun moment medicaments psicoactius per depressió. El 10% dels nens en edat escolar d'Holanda prenen medicaments psicoactius per hiperactivitat i dèficit d'atenció. Problemes socials com la injustícia econòmica s'etiqueten com a mèdics (depressió i ansietat) i així els despolititzen, individualitzen i farmacologitzen. La desmedicalització passa per desmantellar la relació salut-mercat, però també passa per la "desmedicamentització", és a dir, per canviar la nostra manera de pensar sobre el sentit de la vida: viure més no pot ser un objectiu en ell mateix, depèn de per a què es visqui. ¿On deixa els profetes la definició de salut de l'OMS: "la salut és un estat de complet benestar físic, psíquic i social"? En quin sentit podem afirmar que els profetes tenen "complet benestar social"? Alerta davant el perill d'etiquetar com a 'insana' la insatisfacció social! Jesús de Natzaret, segons aquesta definició de l'OMS, estaria en realitat malalt així com totes les persones crítiques que presenten "dissonància cognitiva" respecte del pensament hegemònic.

3. Pluralitat d'opcions terapèutiques dintre del màxim rigor científic

La desvinculació de la salut pública de l'interès privat farà emergir naturalment una pluralitat d'opcions terapèutiques molt més gran que la que existeix actualment. Tractaments d'acupuntura, teràpia neural, homotoxicologia, homeopatia, naturoteràpia... i un llarg etcètera, s'haurien d'estudiar amb més interès i s'haurien d'integrar de forma plena al sistema públic, atès el seu potencial per solucionar o millorar els problemes de salut i de millorar la qualitat de vida dels pacients. Avui dia, aquestes són teràpies reservades a les persones que tenen un poder adquisitiu més alt. S'ha d'evitar a tota costa el fals debat entre "medicina convencional" (farmacologitzada i dirigida pels interessos econòmics) i "medicina alternativa", com si la "convencional" fos l'única científica i les anomenades "alternatives" es basessin en tradicions superades que no resisteixen la investigació rigorosa. Això no

és pas cert. El moviment de la medicina basada en l'evidència (MBE) ha demostrat que més del 70% dels tractament proposats per la medicina convencional no tenen una base científica suficient que els avalí i es fan o bé per rutina, o bé per interessos comercials associats. La ciència i el mètode científic han de continuar essent un dels braços essencials per a la medicina. L'altre és l'art de l'exercici mèdic i d'això ja en parlaré en el darrer apartat.

4. Model dialogal d'atenció integral al pacient

El respecte degut a qualsevol persona pel fet de ser-ho s'ha d'aguditzar encara més en el cas de la persona malalta, pel fet de ser més vulnerable. Organitzar les prestacions sanitàries de manera que la prioritat sigui l'atenció personalitzada no és cap utopia, i és la base de la satisfacció tant del professional de la salut com del pacient. L'experiència de malaltia i de dependència es pot viure com un enriquiment personal i comunitari. A la porta d'entrada de l'infermeria del monestir de Bose, a Itàlia, hi ha una pintura que mostra un monjo jove carregant a la seva esquena un monjo gran. La llegenda que acompanya aquesta pintura, diu així: "Qui carrega a qui?". Els debats actuals sobre salut pública descarten d'arrel la possibilitat que les persones malaltes o ancianes dependents siguin una font de riquesa per a la societat, que només valora la riquesa monetària. En els monestirs i en moltes llars que encara no s'han mercantilitzat, l'experiència de malaltia i dependència pot viure's encara com una oportunitat de creixement, no només per a la persona malalta sinó, sobretot, per als que en tenen cura. La mirada que dirigim a la persona anciana o malalta, com és? quin missatge li transmet? En la nova economia la persona malalta o dependent no es pot concebre mai només ni principalment com una càrrega, atès que en ella es revela de forma privilegiada la profunditat de la dignitat de la persona, d'aquesta dimensió antropològica oberta al transcendent que, independentment de la productivitat i dels criteris utilitaristes, li confereix a l'ésser humà la seva dignitat. En paraules de la germana M. Nativitat, que va morir al meu monestir als cent anys d'edat: "Aquest cos no serveix per a res, però és el meu i l'estimo".